

XORAZM RAQS SAN'ATI TARIX VA BUGUN ("LAZGI" ANSAMBLI MISOLIDA)

Shaxnoza Samandarova

samandarovashaxnoza01@gmail.com

O'zbekiston davlat xoreografiya akademiyasi Urganch filiali

Annotatsiya: Mazkur maqola Xorazmda "Lazgi" ansamblining tashkil topishi tarixi, uning o'zbek musiqa madaniyatida tutgan o'rni va XX asrning ikkinchi yarmidagi faoliyatiga bag'ishlanadi. Ansambl dasturining shakllantirish va turli mamlakatlar bo'ylab konsert safarlari hamda uning tarkibida xizmat ko'rsatgan baletmeysterlar va xonandalar haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Xorazm vohasi, "Lazgi", ansambl, san'at, musiqa truppalari, "Lazgi" raqsi, konsert

KHORAZM DANCE HISTORY AND TODAY (IN THE EXAMPLE OF LAZGI ENSEMBLE)

Shakhnoza Samandarova

samandarovashakhnoza01@gmail.com

Urganch branch of State Academy of Choreography of Uzbekistan

Abstract: This article is devoted to the history of the formation of the Lazgi ensemble in Khorezm, its place in Uzbek musical culture, and its activities in the second half of the 20th century. The formation of the ensemble's program and tours in different countries, as well as the choreographers and singers who served in it, are discussed.

Keywords: Khorezm oasis, "Lazgi", ensemble "Lazgi", art, musical groups, dance "Lazgi", concert

O'zbekiston milliy raqs san'atida Xorazm raqs maktabi o'zining bebaho jozibasi, qadimiy va xushsurat ko'rinishi, hamda janrlarga boyligi bilan ajralib turadi. Xorazm bir necha ming yilliklarga borib tutashadigan ko'hna madaniyat, serqirra san'at makonidir. Xorazm raqs san'ati ijrosining yuksak madaniyatini ifodalaydigan tarixiy raqslari ko'z o'ngimizda bizni o'tmishga hayratli hayajon bilan uzviy bog'laydi. Milliy raqs san'ati negizida va ularga bo'lgan ijodiy munosabatlar samarasida rivojlanib muayyan qonun-qoidalariga asoslangan raqs namunalari yuzaga kelgan. Milliy ma'naviyatni asrashning muhim omillaridan biri ajdodlardan qolgan madaniy merosni chuqur o'zlashtirish va ommalashtirishdan iborat. 1957-yilda Xorazm vohasida bir

qancha truppalari mavjud bo'lgan. Xorazm raqs maktabi asoschilaridan biri, Gavhar Rahimovaga Xorazmdan bir qancha san'atkorlar, hofizlar, raqqos va raqqosalarni to'plab poytaxtga olib kelish haqida topshiriq bo'lgan. Xorazmning qadimiy kuy qo'shiqlari va raqs san'atini tiklash maqsad qilgan edi. Ko'plab mashaqqatlar evaziga, moddiy ahvol yaxshi emasligiga qaramasdan bu ishni qilish shart bo'lgan.

O'zbekiston xalq artisti Gavhar Rahimova

Avvalo Xorazmda barcha san'atkorlarni to'plab, ularni tinglab ko'rish uchun ancha vaqt sarf qilinadi. Nihoyat ularni saralab, bir yuz ellikga yaqin san'atkorlar truppasini Gavhar Rahimova tomonidan poytaxtga olib kelishga muvaffaq bo'lingan. Poytaxtda bir necha kun tayyorlanib, Moskvada bo'lib o'tadigan oltinchi jahon festivaliga jo'nab ketishgan. Festival qatnashchilari orasida Otamurod Hojiyev, Gulsara Yoqubova, Maryam Karimova, Bekajon Hayitova singari ko'plab san'atkorlar bo'lishgan. Festival natijalariga ko'ra Otamurod Hojiyev oltin, Gulsara Yoqubova va Mariyam Karimova kumush medal sohiblari bo'lishadi. Toshkentga qaytishgandan so'ng bir qancha san'atkorlar Xorazmga qaytishadi. Bir qancha san'atkorlar esa poytaxtda qolishgan. Toshkent shahrida ijodini davom qildirishga tayyor iste'dodlar bilan "Ashula va raqs" ansambli tashkil etiladi. Shu davrda Gavhar Rahimova Xorazmda 1957-1958-yillar orasida bir qancha truppalari tashkil etib, mehnat faoliyatini davom ettirgan. 1958-yil poytaxtga qaytib "Ashula va raqs" ansamblini boshqarishni xalqimiz orasida ma'lum va mashhur bo'lgan Komiljon Otaniyozovga topshiradi.

Bu jarayonlarda ansambllar tashkil etish, ularga yaxshi mutaxassislarni saralash kabi mashaqqatli ishlarda Gavhar Rahimovaning yonida hamnafas, yordamchi bo'lgan Tursunboy G'iyosovni e'tirof etishimiz lozim. . Liboslar, hatti-harakatning musiqaga uyg'un bo'lishi, kuy mazmunini ochib berish, milliy ruhni saqlagan holda milliy g'ururni yuksaltirish raqqosa zimmasidagi katta mas'uliyatdir. Chunki barcha og'ir mehnat uning zimmasida bo'lgan. O'sha davrda filarmoniya qoshida musiqa bo'limi faoliyat yuritgan bo'lib Quvondiq Iskandarov, Olmaxon Hayitova, Faxriddin Umarov va bir qancha raqqosalar-u san'atkorlar filarmoniya musiqa bo'limida faoliyat

ko'rsatishgan. Komiljon Otaniyozov ikki yillik ansambl rahbarligi faoliyatidan so'ng Xorazmga qaytib ketadi. 1968-yili Gavhar Rahimova boshchiligida Davlat tasarrufida "Lazgi" ansambli qayta tashkil etilib, Gavhar Rahimova shu ansamblning badiiy rahbari etib tayinlanadi. "Ufori soxta", "O'zbekiston go'zallari", "Jayhun misoli", "Lazgi", "Ko'zim qarog'i", "Lazgi salomi" va boshqa jozibali raqslarni sahnalashtiradi. "Lazgi" ansambli bilan Marokash, Tunis, Belgiya kabi yevropa mamlakatlarga gastrollar uyushtirib, o'zbek raqs san'atining durdonalarini xorijiy mamlakatlarda ham namoyish etib yuksak olqishga sazovor bo'lishadi. Gavhar Rahimova 1982-yildan boshlab "Lazgi" ansamblida ish faoliyatini to'xtatib nafaqaga chiqadi.

Komiljon Otaniyozov va "Lazgi" ansambli. Toshkent 1968.

"Lazgi" ansambliga elimizning sevimli san'atkori, hushovoz xonanda Ortiq Otajonov rahbarlik qila boshlaydi. Ravshanoy Sharipova "Lazgi" ansambliga bosh baletmeyster etib tayinlanadi. "Shu paytlarda men ham baletmeyster bo'lganman, deydi suhbatda "O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan artist" Zuhra G'iyosova. "Lazgi" ansambli bilan juda ko'p chet el safarlariga borardik. Raqsga tushishni yaxshi ko'rardim. Ikki yillik mehnat faoliyatimdan so'ng Ortiq Otajonov ansambl rahbarligini Xorazmning yana bir zabardast hofizi Rahmatjon Qurbonovga topshirdi. Rahmatjon Qurbonov o'ta talabchan, odamlarga mehribon, raqs san'atini hurmat qiladigan yosh rahbar edi. Shu davrda Xorazmda bo'lib o'tgan bir katta konsertda rahbariyat tomonidan Komiljon Otaniyozov nomidagi "Lazgi" ansambli maqomi berildi. 1986-yil bosh baletmeyster sifatida faoliyatim davom etdirdim.

Xorazm ashula va raqs ansambli ishtirokchilari. Moskva. 1959.

“Lazgi” ansambli raqqos va raqqosalariga bir-biridan chiroyli raqslar sahnalashtirib Belgiya, Koreya, Mskvada gastrol safarlarida bo‘lganlar. Ansamblimizda Zamira G‘afforova, Feruza Solihova, Elgiza Zaripova, Nigora Jumaniyozova, Dilnoza Otaqulovalar kabi iste’dodli mohir raqqosalar ishlagan. 1996-yili biz Samarqandda Sohibquron Amir Temurning 660 yilligiga bag‘ishlab o‘tkazilgan tadbirda qatnashib taniqli rejissor Bahodir Yo‘ldoshev bilan ishlaganmiz. O‘shanda rahbarlarimizdan biri Bahodir Yo‘ldoshev va Yulduz Ismatovalardan Davlat mukofotiga kimlar sazovor bo‘lishi haqida so‘ragan. Yulduz Ismatova meni tavsiya qilgan va men “O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan artist” unvonini olgandim. 1997-yilda “O‘zbekraqs” birlashmasi tashkil qilinadi va “Bahor”, “Tanovor”, “Yetti go‘zal”, “Zarafshon” va “Lazgi” ansambllarini birlashtirilib “O‘zbekraqs” tasarrufiga qo‘shiladi. Chet eldan kelgan mehmonlarga “Lazgi” ansambli repertuaridan “Ufori navo”, “Qora dali” xalq kuyi “To‘y” sahnasi, “Namangancha raqs”, Feruza Solihova ijrosida “Surnay lazgisi”, Zamira G‘afforova ijrosida “Cho‘girma”, “Qovun” raqsini Feruza Muhamedova chol bo‘lib ijro qiladigan bir birdan qiziqarli va tomoshabinni o‘ziga sehrlab qo‘yadigan raqslar namoyish qilingan. Feruza Muhamedova qo‘g‘irchoq bilan ijro qilgan “Ohov polvon-Mohov polvon” raqsini juda katta olqishlar bilan kutib olishardi. Keyinchalik chet el safarlariga borganimizda iste’dodli raqqos Erkin Qahhorov men o‘rgatgan “Ohov polvon-Mohov polvon” raqsini mahorat bilan ijro etib ansamblimiz sharafini yanada yuksaklikka olib chiqdi. “O‘zbekraqs” birlashmasi tugatilgandan so‘ng “Lazgi” ansambli bir muddat Toshkent shahar Ko‘zi ojizlar jamiyati binosida kichik bir xonani ijaraga olib, ish faoliyatini davom ettirdi. Xodimlar soni kamayib ketganiga qaramasdan mashaqqatli mehnatdan charchamasdik. Gulibonu say-harakatlari, yordami bilan “Lazgi” ansambli yilda bir marta chet el festivallariga borib kelar edi. Bora-bora ansambl yo‘q bo‘lish darajasiga borib qolgan edi. Ammo, “Lazgi” ansambli faoliyatida 2015-yil 5-yanvardan yangi bosqich boshlandi. Hukumat qarori bilan “Lazgi” ashula va raqs ansambli qaytadan tashkil qilindi. Ansamblga O‘zbekiston xalq artisti Og‘abek Sobirov badiiy rahbar, Xorazm raqs ustalaridan biri, mahoratli pedagog Shonazar Botirov bosh baletmeyster etib tayinlandi. Bugungi kunga qadar “Lazgi” ansambli bir qator hukumat tadbirlari, gastrol safarlari va konsert dasturlarida qatnashib kelmoqda. Ansamblning yangi dasturdagi ilk konsertida Xurshid Sobirov, Anvar Sobirov, Zafar Qurbonboev va Og‘abek Sobirovlar ishtirok etishdi. Hozirgi kunda ansamblida Og‘abek Sobirov, Feruzbek Normetov, Anvar Sobirov, Xurshid Sobirov, “Nihol” Davlat mukofoti sovrindorlari Rohila Ro‘zimova, Dilfuza Qobilova va boshqa iste’dodli san‘atkorlar faoliyat ko‘rsatib kelmoqdalar. Raqs jamoamizda raqqos va raqqosa safi yanada kengayib samarali faoliyat olib bormoqda. “Lazgi” ansambli repertuari juda ham boy va rang-barang bo‘lib, shu kungacha mahoratli baletmeyster Shonazar Botirov tomonidan 100 dan ortiq raqslar sahnalashtirildi. “Gusfand”, “Orazibon”, “Norim-norim”, “Ushlini

uforisi”, “Xorazm Lazgisi”, “Qayroq Lazgi”, “Dutor Lazgi”, “Masxaraboz Lazgi”, “Garmon Lazgi” va “Yallali raqs” hamda boshqa milliy va zamonaviy raqslar shular jumlasidandir.

Ko‘p o‘tmay nasibam bor ekan, meni qayta chaqirishdi. Hozirgi kunda Dilnoza Otaqulova bilan raqslar qo‘yib ijoddan to‘xtamadik, ish qizg‘in. “Lazgi” ashula va raqs ansambli Mustaqillik bayrami, Navro‘z umumxalq bayrami va barcha davlat tadbirlarida faol ishtirok etib kelmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G Rahimova “Qutlug‘ yo‘lda” Toshkent, Yosh gvardiya, 1973.
2. G.Matyoqubova, “Ofatijon lazgi” Toshkent, Adabiyot vasan‘at nashriyoti – 1993.
3. “O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan artist” Zuhra G‘iyosovadan yozib olingan xotiralar.